

מאוצרות הפרשה

כתבה התורה שהדרור יהיה לכל יושביה, הלא רק העבדים זוכים לחופש? ביאר הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל בעל אוזנים לתורה: מצינו בגמ': "כל הקונה עבד עברי קונה אדון לעצמו", ומבואר בירושלמי שכאשר אין לאדון אלא כר אחד הוא מחוייב למוסרו לעבדו כדי לקיים "כי טוב לו עמך", לכן אומרת התורה שהדרור לכל יושבי היינו לעבדים ולאדוניהם כאחד.

ועדיין צריך להבין, האם לכל אדם יש עבד, מדוע הדרור הוא לכל יושבי הארץ? ביאר הגה"צ רבי עזרא ברזל זצ"ל בדרך צחות, הלא טבע הבריאה היא שאנשים מקנאים באנשים שיש להם את האמצעים לקנות עבדים ומלאכתם נעשית על ידי אחרים, אם כן הדרור הוא לכל יושבי הארץ שכאשר לזה אין עבדים רגועה כל הבריאה מיצר הקנאה.

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעת וגו' (כה, כ)

"וכי תאמרו מה נאכל" רק אז תהיה ברכה?! ואם לא תאמרו אז לא?!... משל למה הדבר דומה: בעל – יכולת אחד פתח "בית הכנסת אורחים" גדול, כל רעב ממנו יאכל וכל צמא ממנו ישתה, אלא שלא היה לו פנאי לעמוד ולשרת את המסובים והעמיד שם ממונה שידאג למחסורו ולמבוקשו של כל סועד. ויהי היום הממונה הזה רח"ל נפצע בתאונת דרכים והתברר לאורחי ה"כנסת אורחים" כי לפחות שלשה חודשים הוא לא יוכל להגיע ולדאוג למתארחים... הם ישבו שם בבית ה"כנסת אורחים" וביכו את מצבם... יצא בעל הבית ופנה אליהם בתמיהה: ומי נתן לכם עד היום?... וכי שכחתם מי דאג כאן להכל?... נכון שפלוגי הממונה שירת את כולנו בנאמנות אבל מהיכן הגיע הכל? וכי שכחתם?... "וכי תאמרו מה נאכל!" אם לא תאמרו מה נאכל היינו שתזכרו ממי התפרנסתם כל ששת השנים בודאי שאין לכם מה לדאוג... שהרי הוא עדיין כאן וממשיך לתת... הקב"ה לא יוצא לפנסיה... אבל גם אם יהיה מצב של "וכי תאמרו מה נאכל"... שתשכחו לרגע מהיכן התפרנסתם כל ששת השנים... עדיין זכות מצות השביעית תסייע

בעדכם שתזכו לברכת השביעית. (הגאון ר' חיים ברוך נבנאל שליט"א, גליון ישיבת שיעור חומש)

ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך כי אני ד' אלקיכם (כה, יז) "גדולה אונאת דברים מאונאת ממון שזה בגופו וזה בממונו וכל זה נאמר ולא תונו איש את עמיתו כי אני ד' (ב"מ נח).

ביארו בעלי המוסר: אונאת ממון יש לה שיעור קצוב, אבל הפוגע בחבירו בדברים, רק הקב"ה יודע לשער ולהעריך כמה עמוקה הפגיעה ולכן מסיימת התורה אני השם. הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל משגיח ישיבת פוניבז' היה מקדש בשבת על הכוס בגביע שקיבל כמתנת חתונה מדודו רשכבה"ג הגאון רבי חיים עוזר גרודזנסקי זצ"ל, גביע יקר שהגרה"ע עצמו קיבל לחתונתו מאת זקנו הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל סבה של אשתו הראשונה. כאשר הגיע להתגורר בבני ברק לא רצה לשנות מפסק ההלכה של ה"חזון איש" זצ"ל שהחמיר בשיעור גדול יותר מהגביע של רבי ישראל כפי השיעור שנהוג היה בדורו, אולם היות ושמע מהרבניית שדעתה לא נוחה מלשנות ממה שנהוג היה במשפחותיהם הרמות, היא היתה נכדת הסבא מקלם זצ"ל, החליט שעדיף להתחשב בדעתה, אולם מיד אחר פטירתה, בשבת הראשונה הורה לתלמידיו הגאון רבי משה שפירא זצ"ל שירכוש לו גביע עם שיעור גדול כדעת החזון"א זצ"ל. (לתתד עליו)

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר... ובשנה השביעת שבת שבתון יהיה לארץ (כה, א-ד)

כתב רבינו היבן איש חי זצ"ל בספרו "בן איש חי – דרושים": הקושיה על הפסוקים הללו ידועה ומפורסמת: "מה עניין שמיטה אצל הר סיני?" כלומר, מדוע דווקא במצוות השמיטה ההגיושה התורה הקדושה שהציווי לכך ניתן למשה רבינו על הר סיני? והלא כל המצוות ניתנו ונאמרו למשה רבינו על הר סיני! אלא הסביר הצדיק: להר סיני יש קשר מיוחד והדוק למצות השמיטה, וזאת מפני שבשניהם אנו מוצאים שהחיסרון הוא בעצם יתרון! שהרי בהר סיני הקב"ה העדיף אותו על פני כל שאר ההרים דווקא בגלל היותו נמוך, ונמצא שדווקא חסרונו היה יתרון עבורו, ובגללו לא רק שלא הפסיד, אלא אדרבה זכה שתניתן עליו התורה הקדושה, וכך מוצאים אנו גם במצות השמיטה, שדווקא החיסרון, שאי אפשר לעבוד בה את הקרקע כלל, דבר זה הוא יתרון גדול, שהרי בעבור זה הבטיח הקב"ה ואמר: "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים", ונמצא שדווקא על ידי החיסרון שאי אפשר לעבוד את השדה, ימצא האדם יתרון שירוויח ברכה כפולה ומכופלת. וזהו הקשר בין הר סיני למצות השמיטה, שכשם שהר סיני רק הרוויח מהחיסרון שלו בהיותו נמוך, כך גם במצות השמיטה רק נרוויח מהחיסרון שאין אנו יכולים לעבוד את הקרקע כמצות התורה. והלקח עצום ונפלא! כי מכאן נלמד שקיום המצוות מביא רק רווח וברכה לאדם! (משכן שילה)

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך וגו' ולבהמתך ולחיה אשר בארצך וגו' (כה, ו-ז)

ויש להקשות מכאן על הא דאמרו חכמינו ז"ל, דאסור לאכול קודם שיתן לבהמתו, אם כן למה כתיב כאן לך ואחר כך ולבהמתך וגו' דמשמע אדם תחילה, ויש לתרץ על פי מה שכתב בספר רב טוב שאם יש לבהמה עשב מיוחד למאכלה, ולאדם מאכל מיוחד לו אזי הבהמה קודמת, מה שאין כן אם נותן לבהמה ממאכל אדם הוא קודם ע"ש, א"כ כאן הרי כתב הרמב"ם בפ"ה מהל' שמיטה ויובל ה"ה פירות המיוחדים למאכל אדם אין מאכלים אותם לבהמה וכו' הלכה הבהמה מאיליה לתחת התאנה ואכלה אין מחייבין אותו להחזירה שנאמר ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול עכ"ל, אם כן מיירי הפסוק בבהמה האוכלת ממאכל אדם ובזה האדם קודם לבהמה, ושפיר נקיט הכתוב לכם לאכלה ואח"כ ולבהמתך וא"ש. (גן רוה)

וכי תמכרו ממוכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו. ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך

(כה, יז-יט) בסמיכות ללאו של אונאה נאמר "ויראת מאלקיך", למה? דברים נוראים כותב בספר "מלא העומר": מוותניו של האדם קצובין לו בראש השנה, כמה ירויח ויהא לו מעות וכו', ובאם הרויח משקר ומגזילות וכדומה, אזי רכושו יאבד ממנו על ידי חולאים או צרות אחרות! הזהירה התורה "לא תונו", היינו, אל תרכשו הון על ידי הונאה, לפי ש"ויראת מאלוקיך", כלומר, תירא ממידת הדין שישלח אליך דברים קשים וצרות

שתאבד בחזרה המעות שאינם ביושר ובאמת. (אוצרות פניני התורה)

וקראתם דרוז בארץ לכל יושביה (כה, י) צריך להבין, מדוע

הקבלה תופסת – לפני הנסיון!

בשנת היזבל הזאת תשובו איש אל אחזתו. וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו... וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעת הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו. (כ"ה, י"ג-כ)

אזהרה זו של 'אל תונו איש את אחיו' – לכאורה אין מקומה כאן, שהרי הן הפסוקים הקודמים לה, והן הפסוקים שלאחריה – עוסקים כולם בנושא המרכזי של פרשת 'בהר': מצות השמיטה. מה ראתה, אפוא, התורה לכתוב על האיסור להונות את השני, דווקא כאן בתוך תוכה של מצות השמיטה? את התשובה נבין על פי המעשה הבא: באוניברסיטה האמריקנית היוקרנית שררה התרגשות גדולה. הכל דנו במינוי של נשיא האוניברסיטה העתיד להתקיים בקרוב. במינוי הנכסף של 'נשיא האוניברסיטה' זכו אנשים מוכשרים ביותר, שהכל הכירו ברמתם המדעית הגבוהה. אחד מתנאי הסף לקבלת המינוי היה, השתייכותו לדת הנוצרית. בדרך כלל, כאשר עמדה על הפרק שאלת התמנותו של אחד מחברי הסגל היהודיים, התבקש הלה להמיר את דתו. ברגע שהמיועד להתמנות המיר את דתו, מבחינתם ה'בעיה' נפתרה. לצערנו הרב, עד כה, תנאי זה לא היווה מכשול בפני יהודים שחפצו להתמנות לתפקיד הנחשק. גם כך היו רחוקים מאד מיהדות, והם לא ראו כל סבה להפסיד את המעמד הנכבד בשל ענין זה...

באותו זמן, בקשו ראשי האוניברסיטה למנות את אחד מאנשיה המוכשרים ביותר, פרופסור מרלין. לא היה להם כל ספק שגם הוא, כקודמיו, יסכים לעבור את ה'פרוצדורה' הקטנה של המרת הדת, בדרכו לתפקיד הרם. הפרופסור נקרא למשרדו של נשיא האוניברסיטה הפורש, שם התבשר על ההחלטה למנותו לתפקיד. אך כאשר העלו בפניו את הדרישה להתנצר, הודיע להם האיש: "יהודי אני, ולעולם לא אמיר את דתי, ולו גם במחיר משרה חשובה זו". ראשי האוניברסיטה השתאו לפשר הסיפור. הם החליטו כי אין מתאים ממנו לתפקיד, ולשם כך הוחלט ברוב קולות, לחרוג מן התקנון ולאפשר לפרופסור להישאר יהודי. במסיבת המינוי, נשאל הפרופסור המכובד, מה ראה על ככה "לשים לבו לענין 'פעוט' שכזה"...

פרופסור מרלין נעמד והחל נושא דבריו: "אכן, צודקים אתם. אסביר לכם מה ראיתי צורך לשמור על יהדותי, בעוד היא אינה באה לידי ביטוי אצלי בחיי היומיום." "מי נעורי עברו עלי בעיירה קטנה ברוסיה. כאשר סיימתי את חוק לימודי בתיכון, בקשתי ללמוד באוניברסיטה בולנה, אך למשפחתי העניה לא היו האמצעים לצייד אותי בדמי נסיעה. אני לא ויתרתי על חלומי, והחלטתי לצאת לדרך הארוכה, רגלית. הימים היו ימי חורף קרים ומושלגים, ואני בוססתי את אט את רגלי בשלג, קופא מקור. "באחד הלילות מצאתי את עצמי בסמוך לעיירה קטנה, בשעת לילה מאוחרת. חושך שרר בבתים, רק בבית קטן ומט ליפול נצנץ אור. בשארית כוחותי קרבתי אל הבית, ולרווחתי הבחנתי במזוזה, משמע כאן גרים יהודים. נקשתי על הדלת. אדם זקן, פתח לי את הדלת. עיניו הלבביות התבוננו בי באהבה, והוא הזמינני להיכנס פנימה. הוא הושיב אותי ליד התנור, ומיהר להכין משקה חם ופת לחם דלה להשיב את נפשי. לאחר שהתאוששתי מעט, הוביל אותי לחדר קטן, שם המתינה לי מיטה מוצעת. עליתי על המטה, והוא כיסה אותי בשמיכה." "התהפכתי מצד לצד ולא נרדמתי. השמיכה לא הצליחה לחמם את גופי הקפוא. כנראה, שמע האיש את חריקות המטה, והבין כי אינני מצליח להרדם. הוא פשט את מעילו והניחו על גופי. נסיתי להתנגד, ידעתי שבמעיל זה הוא מחמם את גופו, אך האיש השתיק אותי בעדינות: 'לא קר לי!' אמר, ויצא מן החדר. אני שקעתי בשינה עמוקה. "בבוקר לפני שיצאתי, הכין לי האיש הטוב ארוחה דלה אך מזינה, מהמעט שהיה ברשותו. בקשתי להודות לו, אך במקום זאת תפס את שתי ידיי ואמר לי: 'רוצה אתה להודות לי?! יש לי בקשה אחת ממך: לעולם אל תשכח שאתה יהודי! המבטיח אתה לישראל מאיר הכהן מראדין?' שאל בקול מתחנן. 'מבטיח אני!' אמרתי, מופתע משמו של האיש אצלו זכיתי להתארח. על אף ריחוקי, שמו של הרב היהודי המפורסם, הגיע גם אלי. "חלפו שנים רבות. סיימתי את לימודי ההצטיינות, הגעתי לאמריקה, והפכתי לפרופסור נכבד. את יהדותי כמעט שכחתי. והנה כאשר באתם להציע לי את המשרה החשובה, צף ועלה לנגדי מראהו של אותו יהודי זקן, מבקש ממני: 'המבטיח אתה לי כי לעולם תישאר יהודי?'. באותו רגע, החלטתי לוותר על ההצעה להתמנות כנשיא האוניברסיטה!" "סיים פרופסור מרלין את סיפורו. הוא עצר מעט, ואז הוסיף תובנה חשובה: "חשבת לעצמי, אילו היה ממני כיום, אותו רב זקן, להישאר יהודי, כאשר לפניי מונחת אותה הצעה קוסמת – ספק גדול אם הייתי מקשיב לדבריו. היה זה נסיון יותר מידי גדול עבורי. אבל מכיוון שאת ההבטחה, נתתי בשעה שלא היה לי כל נסיון בדבר – נשארתי איתן בדעתי גם כעת כאשר הנסיון היה גדול עבורי!" למדנו, שהדרך הטובה ביותר להצליח לעמוד בנסיון, היא כאשר מקבל האדם על עצמו לנהוג כן בשעה שאין לו כל קושי. אם אכן זה יקרה – לא יקשה עליו לעמוד בקבלתו, גם כאשר הנסיון יגבר עליו. ומכאן תשובה לשאלתנו, על פי דרכו של ה'בית אב':

שכן כאשר האדם שקוע ברדיפה מתמדת אחר פרנסתו, חמדת הממון עלולה לסמוות את עיניו, ולהקשות עליו להקשיב ולקבל בלב שלם את אותן אזהרות המדברות על זהירות מאונאה ומרמה. לכך בוחרת התורה לכתוב את איסור האונאה, דווקא בתוך הפסוקים העוסקים בעניינה של מצות השמיטה, כדי לומר לנו: דווקא כעת בשנת השמיטה, כאשר חיי המסחר אינם פעילים כבשאר השנים – השדות הפקר, אסור לסחור בפירות שביעית – זהו הזמן הטוב ביותר לצוותו לנהוג בשעת המסחר ביושרה והגינות, ולא להונות את רעהו. ואז, כאשר יקבל על עצמו את המצוה קודם הנסיון – גם בשנים שלאחר מכן, כאשר חיי המסחר ישובו למסלולם והנסיונות יתגברו – כבר מוחזק הוא במצוה ולא יקשה עליו לעמוד בה. (מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

לוזה לחם שנאפה לאחר הפסח ורוצה להחזיר לחם מקמח שנטחן לאחר הפסח – האם מותר?

שאלה: רבי יוסף כהן מקפיד ומשתדל שלא לאכול מאכל חמץ שעבר עליו הפסח אף אם נמכר לגוי. לפיכך, כמה ימים לאחר פסח הוא עדיין אוכל מצות עד שיגיע לחם שנאפה מקמח שנטחן לאחר פסח, וכן החומרים ללא חשש חמץ שעבר עליו פסח. אך לילדים הפחותים מגיל בר מצוה הוא נותן לאכול מלחם שנאפה אחרי פסח אף אם הקמח נמכר לגוי. למחרת פסח לזה אפוא רבי יוסף משכנו כבר לחם כדי לתת לילדיו לחיידר פת שחריית, ואחר כמה ימים כשהגיע לחם מאחרי פסח קנה כמה ככרות ורוצה להחזיר לשכנו כבר מהודר שנאפה מקמח שנטחן לאחר פסח. אולם התערור לשאול האם יש בזה ריבית, שמחזיר לחם מהודר יותר ממה שלוח? תשובה: כיון שיש רבים שמהדרים לאכול דוקא לחם מאחרי פסח, יש בזה ריבית, ולכן יפרע לשכנו בכסף ולא בלחם, וכפי המבואר בספר ברית פינחס שתוספת באיכות, גם אם המחיר שווה, נחשב ריבית. (הרה"ג רבי מרדכי הלוי שוורצבורד שליט"א מורה הוראה 'נאות שמחה' - מודיעין עילית, הפותח בכל יום)

חידה שבועית

אני מנהל חנות ציפורים, והביע הזמן לצאת קצת סדר. סייצ' אי מקשה. אם אכניס קנרי אחד בכל כלא, תלווה ג' ציפור אחת. אם אכניס שני קנריים בכל כלא, ילווה ג' כלא אחד מ'וותר. כמה כלאים וכמה קנריים יש לי?

מזל טוב

תשובה על חידה פר"ש: ורגנו אתו כל העדה אומר רש"י במעמד כל העדה. מכאן ששלוש של אדם כמותו. תשובה לחידה: הויתורים פעם אחת מהצד ופעמיים מלמעלה.

מרבוב העיר: משפחת קדוש להולדת הבן	משפחות ברגר – ג'סואן להולדת הבת הנינה	משפחת רוטנברג להולדת הבן
משרחות בוכניק – אהרונ' להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות	משפחת לוי להכנס הבן לעול תורה ומצוות	משפחת ויצטום להולדת הבן
גני הדר-עמישב: משפחת הירש לנשואי הבן הנכד	משפחת מרקוס לנשואי הבן	משפחת שער לנשואי הבן
משפחת הירש לנשואי הבן הנכד	משפחת מרקוס לנשואי הבן	משפחת הורביץ לנשואי הבן

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com

היחידה לתרבות חרדית
מינהל שירותי קהילה

